

แนวคิดชาตินิยมไทยกับการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส

สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2481-2484)

ดาวยาย ลิมสหายหัว*

สุรชาติ บำรุงสุข**

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอปรากฏการณ์ข้อพิพาทเรื่องดินแดนระหว่างไทยและฝรั่งเศสในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ.2481-2484 ที่มีแนวคิดชาตินิยมเป็นตัวเร่งยกระดับการใช้กำลังระหว่างกัน (armed conflict) ซึ่งรัฐบาลพิบูลสงครามได้นำแนวคิดชาตินิยมว่าด้วยการเสียดินแดนและการรวมเผ่าไทยมาใช้ผ่านนโยบายการเป็นมหาประเทศในแหลมทอง (สุวรรณภูมิ) ที่ต้องการผนวกดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ได้แก่ เสียมราฐ พระตะบอง และศรีโสภณ กลับคืนมาไว้ในครอบครองของไทย ซึ่งขณะนั้นสถานการณ์ภายในประเทศที่ไม่มั่นคงและสภาพระหว่างประเทศที่ญี่ปุ่นเริ่มรุกเข้ามาในอินโดจีนของฝรั่งเศสเพื่อปิดล้อมจีน และการที่ฝรั่งเศสมีอำนาจลดลงอย่างมากจากการถูกเยอรมนียึดครอง ได้เปิดช่องให้นายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามใช้จังหวะดังกล่าวดำเนินการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสจนนำมาสู่การใช้กำลังระหว่างกันในที่สุด บทความนี้แบ่งการนำเสนอเป็น 5 ส่วน ในส่วนแรกจะนำเสนอสภาพแวดล้อมภายในประเทศและระหว่างประเทศที่มีผลต่อการดำเนินการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส ส่วนที่สอง คือ ทศนะของนายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามในเรื่องการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสว่ามีลักษณะเช่นไร รวมทั้งนำเสนอว่าแนวคิดชาตินิยมมีอิทธิพลต่อข้อพิพาทเรื่องดินแดนดังกล่าวอย่างไร ส่วนที่สามจะนำเสนอว่าไทยและฝรั่งเศสมีการดำเนินการทางการทูตและการทหารระหว่างกันอย่างไร ส่วนที่สี่ คือ ผลลัพธ์ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบจากการที่ไทยได้ดินแดนคืนจากฝรั่งเศสโดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชา และส่วนที่ห้า คือ บทสรุป บทความนี้มีความสำคัญที่ควรศึกษาเนื่องจากการปลุกฝังแนวคิดชาตินิยมเรื่องดินแดนในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ.2481-2484 ได้ทิ้งปมปัญหาที่ตกค้างและปะทุเป็นปัญหาข้อพิพาทเรื่องปราสาทพระวิหารในปัจจุบัน ดังนั้นการศึกษาปรากฏการณ์สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามจะช่วยให้เข้าใจปัญหาข้อพิพาทเรื่องปราสาทพระวิหารระหว่างไทยและกัมพูชาในปัจจุบันได้อย่างถ่องแท้มากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : แนวคิดชาตินิยม/ ดินแดน/ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

* นักศึกษาปริญญาเอก, เอกความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** ศาสตราจารย์ ดร. คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, อาจารย์ที่ปรึกษา

Nationalism and Territorial Dispute in the Field Marshal Plaek Phibulsongkram Government (1938-1941)

Daorai Limsaihua *

Surachart Bamrungsuk **

Abstract

This article focus on territorial dispute (Franco-Thai War) over areas of French Indochina between Thailand and France in the Field Marshal Plaek Phibulsongkram Government that nationalism is the main factor lead to armed conflict between states. The government use Thainess and Lost Territories Nationalism in Pan-Thai-ism or The Greater Thai Policy for annexed territory on the right bank of the Mekong River : Siem Reap, Pratabong, Srisopon into Thailand. Internal political conflict and international situations such as the Japanese invasion of Indochina in september 1940 for containing China , Frence declining when Germany attacked Paris in 1940 that facilitated the government to operate Pan-Thai-ism Policy. This article explains in many parts. Firstly, it explains internal and external situations in 1938-1941. Secondly, the perceptions of the Field Marshal Plaek Phibulsongkram about territorial irredentism and how nationalism had effected to territorial dispute between Thailand and France. Thirdly, it explains how government operate the diplomatic and military measures in territorial claim. Fourthly, what is positive and negative effect of gaining territory from Frence, especially relationship between Thailand and Cambodia. The final part is summary. Nationalism indoctrination in the Field Marshal Plaek Phibulsongkram Government had effected to Preah Vihear Temple dispute between Thailand and Cambodia in recent year. The consideration on nationalist operations in Phibulsongkram period helps people realise and understand Preah Vihear Temple dispute between Thailand and Cambodia properly.

Keywords: Nationalism/ Territorial/ the Field Marshal Plaek Phibulsongkram Government

* Ph.D.student, The Faculty of Political Science, Majoring in International Relations, Chulalongkorn University

** Professor, The Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Advisor (Key Issues)

บทนำ

“ข้ามโขงมาสู่แคว้นไทย มาพวกเราชาวไทยพร้อมเพรียงกัน โขงคือว่าสายสัมพันธ์
ร่วมจิตร่วมใจมารวมไทยไว้ด้วยกัน เหมือนน้องพี่ล้วนแต่มีเกี่ยวพัน...สนิทสนม ไทยต้องกลมเกลียว
เชิญพี่เชิญน้องมารวมเป็นทองผืนเดียว...”¹

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ดูเหมือนว่าดินแดนและเส้นเขตแดนได้ลดความสำคัญลงไปมาก แต่ปรากฏการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศในปัจจุบันกลับแสดงให้เห็นถึงการที่หลายประเทศยังคงมีข้อพิพาทเรื่องดินแดน และเส้นเขตแดนยังคงเป็นสิ่งที่รัฐให้ความสำคัญและรัฐอื่นจะมาละเมิดมิได้ ซึ่งปัจจัยที่เป็นตัวเร่งยกระดับการใช้กำลังระหว่างกัน (armed conflict) ในปัญหาข้อพิพาทเรื่องเขตแดนมีหลายประการไม่ว่าจะเป็นความสำคัญของพื้นที่ในเชิงทรัพยากร ความสำคัญของพื้นที่ในเชิงยุทธศาสตร์ ความเกี่ยวข้องของฝ่ายที่สาม สถานะทางกฎหมายของดินแดนที่เป็นข้อพิพาท หรือแนวคิดชาตินิยม เป็นต้น ซึ่งการศึกษานี้ได้มุ่งความสนใจที่อิทธิพลของแนวคิดชาตินิยมเป็นสำคัญ โดยปัจจัยชาตินิยมที่มีอิทธิพลต่อปัญหาข้อพิพาทเรื่องดินแดนที่สำคัญของไทยที่ควรค่าแก่การศึกษา คือ ปัญหาข้อพิพาทเรื่องเขตแดนในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2481-2484)

บทความนี้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้ (1) สภาพแวดล้อมภายในประเทศและระหว่างประเทศในช่วงพ.ศ.2481-2484 (2) ทักษะของนายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามในเรื่องการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส (3) วิธิดำเนินการของรัฐบาลไทยในการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส พ.ศ.2481-2484 (4) ผลลัพธ์เชิงบวกและเชิงลบที่เกิดจากการที่ไทยได้ดินแดนคืนจากฝรั่งเศส และ (5) สรุป โดยจะนำเสนอในแต่ละส่วน ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมภายในประเทศและระหว่างประเทศในช่วงพ.ศ.2481-2484

การศึกษาปรากฏการณ์ทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมภายในประเทศและระหว่างประเทศ เนื่องจากผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศจะพิจารณาอิทธิพลจากทั้งจากปัจจัยภายในประเทศและปัจจัยระหว่างประเทศในการดำเนินนโยบายต่างประเทศนั้นๆ ซึ่งสภาพแวดล้อมภายในประเทศและระหว่างประเทศในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินการเรียกร้องดินแดนจากฝรั่งเศส มีรายละเอียดดังนี้

1.1 สถานการณ์การเมืองภายในประเทศ เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อพ.ศ.2481 รัฐบาลก็ประสบปัญหาสภาพการเมืองภายในที่ไม่มั่นคง ซึ่งเป็นเหตุสืบเนื่องมาตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ.2475 (ค.ศ.1932) ที่สภาพทั่วไปทางการเมือง

¹ เนื้อเพลงข้ามโขง ประพันธ์โดยหลวงวิจิตรวาทการ

มีการต่อสู้แย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มการเมืองฝ่ายต่างๆ ที่แม้ว่าพระราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่จะสันอำนาจลงแล้วแต่ผู้จงกักตุนอำนาจไม่น้อยก็ยังมีแนวโน้มเป็นปฏิปักษ์กับระบอบใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มขุนนางและเชื้อพระวงศ์ระดับรองจำนวนหนึ่งที่ถูกปลดจากราชการได้กลายมาเป็นผู้เคลื่อนไหวต่อต้านระบอบใหม่ที่เรียกว่า “กลุ่มนิยมเจ้า” อีกทั้งยังมีความขัดแย้งภายในกลุ่มผู้นำระบอบใหม่เองด้วย (สุทธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2553, น.8-9) มีการก่อกบฏเพื่อล้มอำนาจรัฐบาลระบอบใหม่หลายครั้งตลอดช่วงหลังพ.ศ.2475 ไม่ว่าจะเป็นกบฏบวรเดช กบฏนายสิบ เป็นต้น และเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อพ.ศ.2481 สภาพการเมืองภายในก็ยังคงมีลักษณะไม่มั่นคงและเกิดความแตกแยกกันภายในกองทัพโดยเฉพาะทหารในสายของพระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิ์อัคเนย์ ไปจนถึงทหารขุนนางที่มีสัมพันธ์กับเชื้อพระวงศ์ ดังนั้นสิ่งที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามจำเป็นต้องทำในการบริหารประเทศ คือ การสร้างความมั่นคงทางการเมืองภายในโดยการนำเอาแนวคิดชาตินิยมมาใช้ในการบริหารประเทศ (สคีส ชันติวรพงค์, 2525, น.182)

1.2 สถานการณ์ระหว่างประเทศ ก็เป็นเหตุการณ์ครั้งสำคัญที่ “เปิดช่อง” ให้นายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามใช้จังหวะดังกล่าวดำเนินการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส กล่าวคือ ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 สถานการณ์โลกเริ่มปะทุรุนแรงขึ้นเมื่อ ฮิตเลอร์ผู้นำของเยอรมนีได้ประกาศเกณฑ์ทหารในวันที่ 16 มีนาคม 2478 (ค.ศ.1935) และส่งกองกำลังเข้ายึดเขตปลอดทหารไรน์แลนด์ ในวันที่ 7 มีนาคม 2479 (ค.ศ.1936) ซึ่งทั้งสองเหตุการณ์ขัดต่อหลักสนธิสัญญาแวร์ซายส์ที่เยอรมนีลงนามร่วมกับประเทศมหาอำนาจเมื่อครั้งที่แพ้สงครามโลกครั้งที่ 1 นอกจากนี้เยอรมนีได้ส่งกองทัพเข้ายึดประเทศออสเตรียในวันที่ 12 มีนาคม 2481 (ค.ศ.1938) และได้ผนวกแคว้นซูเดเตน (Sudetenland) ของเชโกสโลวาเกียเข้ามารวมกับเยอรมนีในวันที่ 1 ตุลาคม 2481 (ค.ศ.1938) เป็นเหตุให้ประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ เริ่มวิตกกังวลว่าสงครามโลกคงจะเกิดขึ้นในไม่ช้า อีกทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสในขณะนั้นก็ไม่เข้มแข็งพอที่จะต่อสู้หรือขัดขวางการกระทำของเยอรมนีได้ เยอรมนีได้ยื่นคำขาดให้โปแลนด์สละดินแดนฉนวนโปแลนด์ให้กับเยอรมนี แต่โปแลนด์ปฏิเสธคำขอดังกล่าวเป็นเหตุให้เยอรมนีโจมตีโปแลนด์ในวันที่ 1 กันยายน 2482 (ค.ศ.1939) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้อังกฤษและฝรั่งเศสประกาศสงครามกับเยอรมนีในวันที่ 3 กันยายน 2482 (ค.ศ.1939) สงครามโลกครั้งที่ 2 จึงเกิดขึ้น

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ฝรั่งเศสถูกเยอรมนีโจมตี โดยกองทัพเยอรมนีตีกลับหลังส่งกองทัพผ่านเบลเยียมแล้วอ้อมไปตีทางด้านหลังป้อมมาจิโนต์ เยอรมนีจึงสามารถบุกเข้ากรุงปารีสได้ ในวันที่ 10 มิถุนายน 2483 (ค.ศ.1940) ต่อมาเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2483 (ค.ศ.1940) รัฐบาลฝรั่งเศสก็พ่ายแพ้ต่อกองทัพเยอรมนี รัฐบาลฝรั่งเศสกลายเป็นรัฐบาลหุ่นที่อยู่ภายใต้การชี้นำของเยอรมนี (รัฐบาลวิชี) ทำให้อำนาจของฝรั่งเศสในอินโดจีนได้อ่อนแอลงเพราะเยอรมนีเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น

รัฐบาลวิซีไม่อาจส่งอาวุธหรือทหารไปหนุนกำลังในอินโดจีนได้เหมือนเช่นเคย (ดิเรก ชัยนาม, 2513, น.33-35) อาจกล่าวได้ว่าอำนาจของฝรั่งเศสที่ลดลงอย่างมากเป็นการกระตุ้นให้รัฐบาลไทยไม่จำเป็นต้องเคารพต่อการแบ่งสันปันส่วนดินแดนในเอเชียของบรรดามหาอำนาจอาณานิคมอีกต่อไป และนี่ก็เป็นโอกาสสำคัญที่ไทยจะใช้เพื่อเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2551, น.263-264)

ส่วนสถานการณ์ในเอเชียนั้น ญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายขยายอำนาจเพื่อยึดครองเอเชียทั้งทวีป โดยญี่ปุ่นเริ่มด้วยการส่งกองทัพบุกแมนจูเรียในพ.ศ.2474 (ค.ศ.1931) และสามารถยึดแมนจูเรียได้ในที่สุดโดยสถาปนาขึ้นเป็นประเทศแมนจูกุ๋ว สันนิบาตชาติถือว่าการกระทำของญี่ปุ่นเป็นการรุกรานและลงมติให้ญี่ปุ่นถอนทหารออกจากแมนจูเรีย รวมทั้งห้ามประเทศสมาชิกรับรองประเทศแมนจูกุ๋ว ซึ่งหลวงภักทธาภิ ผู้แทนประเทศไทยในที่ประชุมสันนิบาตชาติได้รับคำสั่งทางโทรเลขจากพระยาศรีวิศาลวาจา รัฐมนตรีต่างประเทศไทยขณะนั้นให้งดออกเสียงเพราะไทยไม่ประสงค์จะดำเนินนโยบายเป็นศัตรูต่อญี่ปุ่น หากไทยลงมติประณามการรุกรานของญี่ปุ่น ไทยอาจเสี่ยงต่อการถูกคุกคามในอนาคต ญี่ปุ่นตัดสินใจลาออกจากการเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติในพ.ศ.2480 (ค.ศ.1937) (สุวิทย์ ชีรสวัสดิ์, 2553, น.282-283) และญี่ปุ่นได้บุกจีนอย่างหนัก และเริ่มรุกเข้าไปในอินโดจีนของฝรั่งเศส เพื่อปิดล้อมจีนทางด้านใต้และใช้เป็นฐานในการขยายอำนาจสู่ประเทศอาณานิคมของอังกฤษในเอเชียอาคเนย์และเอเชียใต้ เมื่อญี่ปุ่นเห็นว่าฝรั่งเศสกำลังพ่ายแพ้สงครามในยุโรป นายมัตสึโอกะ รัฐมนตรีต่างประเทศของญี่ปุ่นและนายอาแซน ฮังรี ทูตฝรั่งเศสประจำกรุงโกเกียวก ได้ลงนามในข้อตกลงที่ฝรั่งเศสยอมให้ญี่ปุ่นมีเอกสิทธิ์พิเศษทางด้านเศรษฐกิจและการทหารในอินโดจีน รัฐบาลญี่ปุ่นยื่นบันทึกต่อรัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศสเพื่อขอปิดพรมแดนระหว่างประเทศจีนกับ อินโดจีน ฝรั่งเศสเป็นการชั่วคราวในวันที่ 30 สิงหาคม 2483 (ค.ศ.1940) รัฐบาลญี่ปุ่นขอเข้าควบคุมเมืองท่าและขอตั้งฐานทัพอากาศในอินโดจีน อีกทั้งนายพลนิชิฮารากับนายพลมาร์แตง ผู้บัญชาการทหารในอินโดจีนฝรั่งเศสได้ร่วมลงนามในข้อตกลงทางทหารโดยยอมให้ญี่ปุ่นใช้สนามบิน 7 แห่ง ในดงเกียและให้ญี่ปุ่นสามารถส่งทหารเข้ามาประจำการในอินโดจีนฝรั่งเศสได้ 6,000 นาย (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, 2552, น.52) รัฐบาลไทยเริ่มกังวลว่าฝรั่งเศสอาจปล่อยให้อินโดจีนอยู่ภายใต้การปกครองของญี่ปุ่น ในที่สุด ด้วยเหตุนี้รัฐบาลไทยจึงจำเป็นต้องเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสก่อนที่อินโดจีนจะตกอยู่ภายใต้การปกครองของญี่ปุ่น

กล่าวโดยสรุป คือ สภาพแวดล้อมภายในประเทศและระหว่างประเทศมีอิทธิพลและเอื้ออำนวยให้นายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามดำเนินการเรียกร้องดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงจากฝรั่งเศสให้กลับคืนมาไว้ในครอบครองของไทย

2. ทักษะ (perception) ของนายกรัฐมนตรีทรีหลวงพิบูลสงครามต่อการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส

การปฏิวัติเมื่อพ.ศ.2475 (ค.ศ.1932) ส่งผลให้การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในประเทศไทยต้องสลายตัวลง ประเทศไทยได้ปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญ พลตรีหลวงพิบูลสงคราม (แปลก จิตสังคะ) หนึ่งในคณะราษฎรผู้ก่อการปฏิวัติ พ.ศ.2475 (ค.ศ.1932) ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2481 (ค.ศ.1938) หลังจากมีการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2481 (ค.ศ.1938) (นายกรัฐมนตรีคนที่สามนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 คนแรก คือ พระยามโนปกรณนิติธาดา และคนที่สอง คือ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา) นอกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว พลตรีหลวงพิบูลสงคราม ยังรับตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงสำคัญๆ เช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ อีกทั้งยังเป็นผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือพิเศษ ผู้บัญชาการทหารอากาศพิเศษ และผู้บัญชาการทหารสูงสุด (แถมสุข นุ่มนนท์, 2548, น.58)

2.1 ทักษะของรัฐบาลไทยต่อฝรั่งเศสเรื่องดินแดน

ประเทศไทยกับฝรั่งเศสมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์จากการที่ฝรั่งเศสได้ส่งบาทหลวงเข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนา ต่อมาเมื่อฝรั่งเศสได้แผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาในอินโดจีนในพ.ศ.2406 (ค.ศ.1863) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ฝรั่งเศสได้ขยายอิทธิพลเข้าไปในกัมพูชา ซึ่งขณะนั้นเป็นประเทศราชของไทย กษัตริย์กัมพูชาได้ตกลงยอมรับการเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสเพราะไม่ต้องการอยู่ภายใต้อิทธิพลของไทยและเวียดนาม² ในที่สุดไทยต้องยอมเสียดินแดนให้ฝรั่งเศส ซึ่งนับตั้งแต่ฝรั่งเศสแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาในอินโดจีน ไทยต้องเสียดินแดนให้กับฝรั่งเศสถึง 5 ครั้ง (กรมยุทธศึกษาทหารกองบัญชาการทหารสูงสุด, 2541, น.58-67) ดังนี้

ครั้งที่ 1 พ.ศ.2410 (ค.ศ.1867)

หลังจากฝรั่งเศสยึดไซ่ง่อนและดินแดนบางส่วนในญวนใต้ได้เมื่อพ.ศ.2402 (ค.ศ.1859) ก็ได้ขยายอิทธิพลเข้าไปในกัมพูชาโดยอ้างว่ากัมพูชาเคยเป็นประเทศราชของญวนมาก่อนดังนั้นกัมพูชา

² ในอดีตช่วงต้นรัตนโกสินทร์อาณาจักรกัมพูชาที่เคยยิ่งใหญ่ได้ประสบปัญหาทางการเมืองโดยถูกชนาด้วยอาณาจักรที่มีอำนาจมากกว่าทั้งสองด้าน ด้านหนึ่งคือไทย ด้านหนึ่งคือเวียดนาม กัมพูชาต้องอยู่ในสถานะ ที่ต้องส่งบรรณาการให้กับ “ประเทศราช” ไทย และเวียดนาม โดยอาณาเขตด้านตะวันตกของกัมพูชา ได้แก่ พระตะบองและเสียมราฐ ได้ถูกผนวกให้ขึ้นตรงต่อสยาม มีเจ้าเมืองตระกูลอภัยวงศ์ปกครองในนามของสยาม

ควรเป็นของฝรั่งเศสด้วย ซึ่งแท้จริงแล้วขณะนั้นฝรั่งเศสได้เกลี้ยกล่อมสมเด็จพระนโรดมให้ลงนามสนธิสัญญาอมยอกัมพูชาให้เป็นรัฐในอารักขาของฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2406 (ค.ศ.1863) แต่สมเด็จพระนโรดมกลับส่งสาส์นมากราบทูลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าถูกฝรั่งเศสบีบบังคับให้ลงนามแต่ถึงกระนั้นกัมพูชาก็ยังคงจงรักภักดีต่อไทย ไทยได้ทำสนธิสัญญาลับกับกัมพูชาเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2406 (ค.ศ.1863) เพื่อยืนยันว่ากัมพูชายังคงเป็นประเทศราชของไทย เมื่อฝรั่งเศสทราบข่าวก็พยายามทำให้สัญญาเป็นโมฆะและได้ส่งเรือรบมิตราย (Mitraille) เข้ามาในแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อบังคับให้ไทยยอมรับว่ากัมพูชาเป็นรัฐในอารักขาของฝรั่งเศสแล้ว ในท้ายที่สุดไทยจึงต้องยอมลงนามในสนธิสัญญากับฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2510 (ค.ศ.1967) ที่สะพานอริปไตยของตนเหนือดินแดนส่วนใหญ่ของกัมพูชาแต่ไทยก็ยังได้ปกครองเลียมราฐและพระตะบองต่อมาอีกระยะหนึ่ง

ครั้งที่ 2 พ.ศ.2431 (ค.ศ.1888)

เมื่อพ.ศ.2429 (ค.ศ.1886) เคนต์เดอแกร์การาเดค (Comte de Kergaradec) กงสุลฝรั่งเศสประจำกรุงเทพฯ ได้ขอทำสนธิสัญญากับไทยเพื่อขอตั้งสถานกงสุลที่เมืองหลวงพระบางและได้ยอมให้คนฝรั่งเศสและคนในอารักขาของฝรั่งเศสในเขตหลวงพระบางอยู่ในบังคับศาลไทย ซึ่งไทยได้ลงนามสนธิสัญญานับดังกล่าวกับฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2429 (ค.ศ.1886) ซึ่งการที่ฝรั่งเศสทำสนธิสัญญานี้กับไทยเป็นการยอมรับว่าเมืองหลวงพระบางเป็นของไทย แต่อย่างไรก็ตามฝรั่งเศสไม่ได้ให้สัตยาบันไว้ สนธิสัญญาดังกล่าวจึงไม่มีผลบังคับใช้ ฝรั่งเศสใช้อ้างว่าต้องการปราบปรามพวกฮ่อฝรั่งเศสจึงเข้ามาในดินแดนลาวของไทยบริเวณเมืองพวน สิบสองจุไทย หัวพันห้าทั้งหก ซึ่งอยู่บริเวณหลวงพระบาง หลังจากปราบฮ่อเสร็จ ไทยขอร้องให้ฝรั่งเศสถอนทหารออกไปแต่ไม่เป็นผลสำเร็จจึงเกิดปัญหาพรมแดนระหว่างไทยกับฝรั่งเศสขึ้น แต่ในที่สุดก็มีการทำความตกลงชั่วคราวในพ.ศ.2431 (ค.ศ.1888) เรียกว่าข้อตกลงเมืองแฉง ซึ่งมีสาระสำคัญว่าเขตใดที่ทหารไทยยึดครองอยู่ให้เป็นของไทย เขตใดที่ฝรั่งเศสยึดครองอยู่ให้เป็นของฝรั่งเศสทำให้ฝรั่งเศสได้ครอบครองแคว้นสิบสองจุไทยและหัวพันห้าทั้งหก

ครั้งที่ 3 พ.ศ.2436 (ค.ศ.1893)

ฝรั่งเศสมีนโยบายที่จะขยายดินแดนของตนเองออกไปให้ถึงฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงตั้งแต่ภาคเหนือของลาวถึงดินแดนกัมพูชา จนในพ.ศ.2436 (ค.ศ.1893) เกิดการปะทะกันระหว่างทหารไทยและทหารฝรั่งเศสที่เมืองคำม่วนและทุ่งเชียงคำของลาว เรือรบของฝรั่งเศสแล่นเข้ามาบริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยาบุกเข้ามาถึงกรุงเทพฯ จนเกิดการสู้รบกัน เป็นการไ้การทูตเรือปืนบีบบังคับให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ต้องยอมสละดินแดนทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศส นอกจากนี้ฝรั่งเศสยังได้ยึดฉันทบุรีไว้เป็นประกันจนกว่าไทยจะปฏิบัติตาม

อนุสัญญา (พ.ศ.2436) ที่ลงนามกันไว้โดยครบถ้วน การที่ไทยต้องยกดินแดนบางส่วนที่เคยอยู่ในราชอาณาจักรให้แก่ฝรั่งเศสได้ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับอาณานิคมฝรั่งเศสในอินโดจีน โดยเฉพาะการเสียดินแดนในพ.ศ.2436 (ค.ศ.1893) ที่ไทยต้องทำสนธิสัญญายอมรับว่าเกาะต่าง ๆ ในลำน้ำโขงเป็นดินแดนใต้อธิปไตยของฝรั่งเศส ทำให้ไทยไม่อาจถือเอาร่องน้ำลึกมาเป็นแนวพรมแดนตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศได้

ครั้งที่ 4 พ.ศ.2446 (ค.ศ.1903)

ฝรั่งเศสต้องการได้ดินแดนของไทยเพิ่มขึ้นโดยนำเรื่องการถอนทหารฝรั่งเศสออกจากจันทบุรีเป็นเครื่องต่อรอง ในที่สุดไทยต้องยอมลงนามในอนุสัญญาไทย-ฝรั่งเศสฉบับวันที่ 7 ตุลาคม 2445 (ค.ศ.1902) แต่รัฐบาลฝรั่งเศสไม่ได้ให้สัตยาบันเพราะยังไม่ได้รับผลประโยชน์เพียงพอ การเจรจายืดเยื้อมานานจนในที่สุดมีการลงนามอนุสัญญาไทย-ฝรั่งเศสอีกครั้งเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2446 (ค.ศ.1903) โดยไทยต้องสละดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ได้แก่ เมืองหลวงพระบาง เมืองมโนไพร และเมืองนครจำปาศักดิ์ ให้กับฝรั่งเศส

ครั้งที่ 5 พ.ศ.2449 (ค.ศ.1906)

การยกดินแดนให้แก่ฝรั่งเศสตามสนธิสัญญา พ.ศ.2446 ไม่ได้ทำให้ปัญหาเรื่องเขตแดนระหว่างไทยและฝรั่งเศสหมดไปเพราะฝรั่งเศสยังคงต้องการเสียมราฐและพระตะบองด้วย ซึ่งไทยได้ลงนามในหนังสือสัญญากับฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2449 (ค.ศ.1906) เพื่อแลกกับสิทธิสภาพนอกอาณาเขตเพื่อให้ไทยได้มาซึ่งอธิปไตยที่สมบูรณ์ หนังสือสัญญานี้ไทยได้ยอมยกเมืองพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ ให้แก่ฝรั่งเศส

ปัญหาที่ก่อให้เกิดข้อพิพาทเรื่องดินแดนระหว่างไทยและฝรั่งเศสในสมัยนายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามสืบเนื่องมาจากปัญหาในอดีตที่ไทยต้องเสียดินแดนให้แก่ฝรั่งเศสไปถึง 5 ครั้ง เป็นเนื้อที่ประมาณ 467,500 ตารางกิโลเมตร ซึ่งสนธิสัญญาที่ไทยทำไว้กับฝรั่งเศสในอดีตที่ถือเกาะแก่งกลางแม่น้ำโขงให้อยู่ในดินแดนของฝรั่งเศสไม่เป็นไปตามหลักสากลในเรื่องพรมแดนระหว่างประเทศ นายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามได้เสนอให้ใช้ร่องน้ำลึกเป็นเส้นพรมแดนระหว่างประเทศ ตั้งแต่เหนือสุดที่จังหวัดเชียงรายถึงใต้สุดที่กัมพูชา แต่ฝรั่งเศสปฏิเสธที่จะเปลี่ยนแปลงเรื่องเขตแดนเนื่องจากฝรั่งเศสมองว่าปัญหาเรื่องเขตแดนไทย-ฝรั่งเศสสิ้นสุดแล้วในสนธิสัญญาเมื่อพ.ศ.2449 (ค.ศ.1906) อาจกล่าวได้ว่าปัญหาเขตแดนไทย-ฝรั่งเศสที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขในขณะที่ฝรั่งเศสยังคงแผ่อิทธิพลอยู่ในอินโดจีนโดยไม่มีหลักประกันใดที่จะรับรองความมั่นคงของไทย โดยในช่วงก่อนที่พลตรีหลวงพิบูลสงครามจะขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีได้มีข่าวว่าฝรั่งเศสได้ขยายกำลังทหารในอินโดจีนเป็น 25,000 คน โดยไม่นับทหารประจำท้องถิ่น อีกทั้งยังมีเครื่องบินและเรือครุเซอร์ไปประจำการที่อินโดจีนเป็นการถาวรเพิ่มมากขึ้นด้วย (สคส. ชันติวรพงศ์, 2525, น.180) รัฐบาลไทยตระหนักว่า

พรมแดนด้านนี้เป็นปัญหาของความยุ่งยากและเป็นแนวพรมแดนที่ไม่มั่นคง ซึ่งไทยไม่อาจปกป้องพรมแดนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุรชาติ บำรุงสุข, 2555, น.13-14) รัฐบาลไทยคาดหวังที่จะมีพรมแดนธรรมชาติและร่องน้ำลึกเพื่อเป็นเครื่องมือในการป้องกันและเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ

2.2 แนวคิดชาตินิยมกับการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสของรัฐบาลพิบูลสงคราม

นับตั้งแต่ยุคอาณานิคมแผ่อิทธิพลไปทั่วอาณาบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จนนำมาสู่ปรากฏการณ์การเปลี่ยนผ่านของราชอาณาจักรเข้าสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ เมื่อรัฐสมัยใหม่เกิดขึ้นก็มีการกำหนดจุดสิ้นสุดของอำนาจรัฐในทางภูมิศาสตร์ที่มีการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ซึ่งมีนัยถึงการรวมดินแดนและเริ่มก่อตัวความเป็นชาติขึ้น (สุรชาติ บำรุงสุข, 2552, น.3)

เมื่อไทยเข้าสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ แนวคิดชาตินิยมก็เป็นเครื่องมือสำคัญของผู้ปกครองที่จะสร้างและรักษาสถานะความเป็นผู้ปกครองของตนเองไว้ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2550, น.24) ซึ่งเดิมแนวคิดชาตินิยมไทยมีลักษณะเป็นราชาชาตินิยม (Royal Nationalism) ที่มีการก่อตัวมีมาตั้งแต่สมัยกลางรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453) ที่ลัทธิอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศสแผ่เข้ามาในอุษาคเนย์ ซึ่งในช่วงดังกล่าวมีการสิ้นสุดของสถาบันกษัตริย์ขนาดใหญ่ไม่ว่าจะเป็นออสเตรีย ฮังการี เยอรมนี และจักรวรรดิออตโตมาน ดังนั้นทศนะของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) คือหากสถาบันกษัตริย์จะอยู่รอดได้ต้องปรับตัวให้เข้ากับประชาธิปไตยภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญ รัชกาลที่ 6 จึงต้องระดมสร้างแนวคิดชาตินิยมของสยามขึ้นมาอย่างเป็นรูปธรรม (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2552, น.20-21) แต่ต่อมาเมื่อไทยเข้าสู่ยุคการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 แนวคิดชาตินิยมแบบราชาชาตินิยมของสยามถูกปรับเปลี่ยนมาเป็นแนวคิดชาตินิยมแบบอำมาตยา-เสนาชาตินิยม กล่าวคือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลเผชิญความไม่มั่นคงภายในอย่างมาก เนื่องด้วยอำนาจใหม่ (คณะราษฎร) ปะทะกับอำนาจเก่า (คณะเจ้าและขุนนาง) ดังนั้นสิ่งที่รัฐบาล (คณะราษฎร) ต้องทำคือสร้างสัญลักษณ์ของความเป็นชาติขึ้นมาใหม่ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2552, น.24) โดยเฉพาะในสมัยที่นายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามขึ้นมาบริหารประเทศ รัฐบาลจำเป็นต้องสร้างความมั่นคงทางการเมืองภายในจึงได้นำเอาแนวคิดชาตินิยมแบบอำมาตยา-เสนาชาตินิยมมาใช้โดยมีแนวนโยบายสร้างความรู้สึกลัทธิชาตินิยมให้ประชาชนหลงใหลในเชื้อชาติ (Racialism) (สดิส ชันติวรพงศ์, 2525, น.182) มีแนวคิดเรื่องการเสียดินแดน และมีการให้ความสำคัญกับนโยบายในลักษณะชาตินิยมสูง เห็นได้จากคณะรัฐมนตรีและทีมงานของรัฐบาลเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการปลุกกระแสมหาชาตินิยมทั้งสิ้น อาทิเช่น หลวงวิจิตรวาทการ (รัฐมนตรีและอธิบดีกรมศิลปากร), พระราชธรรมนิเวศน์ (หลวง) มังกร พรหมโยธี (รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม--ผู้บัญชาการกองกำลังบูรพาที่บุกเข้าไปยึดครองดินแดนในอินโดจีนของฝรั่งเศสเมื่อพ.ศ.2483), หลวงวิเชียรแพทย, หลวงสราวุธ

ประพันธ์ (ผู้แต่งเนื้อร้อง เพลงชาติ ในความหมายของแนวคิดชาตินิยม โดยมีเนื้อร้องที่ว่า ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย) นายสังข์ พัทธโนทัย (ผู้รับผิดชอบรายการสนทนาทางวิทยุผ่าน-นายก ที่ปลุกระดมความรักชาติและความยิ่งใหญ่ของไทย) (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2552, น.31)

นโยบายที่นายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงคราม เริ่มทำ คือ นโยบายชาตินิยม ซึ่งมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการปลุกระดมความสำนึกในชาติไทยและโน้มน้าวให้ประชาชนคล้อยตามแผนการสร้างชาติของรัฐบาล มีการกระตุ้นเตือนให้เกิดพลังรักและภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย และพยายามทำให้คนไทยภาคภูมิใจในความเจริญและความยิ่งใหญ่ของชาติตน รัฐบาลเริ่มด้วยการออกประกาศ “รัฐนิยม” จำนวน 12 ฉบับ³ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เช่น เปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สยาม” (Siam) เป็น “ไทย” (Thailand) เพื่อสะท้อนภาพความเป็นรัฐ “สมัยใหม่” เปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่จากวันที่ 13 เมษายน เป็นวันที่ 1 มกราคมตามหลักสากลนิยม เปลี่ยนเนื้อร้องทำนองเพลงชาติ และกำหนดให้วันที่ 24 มิถุนายน เป็นวันชาติ

แนวคิดชาตินิยมรุนแรงในเรื่องการเรียกร้องดินแดนจากฝรั่งเศสของไทยก่อตัวมาตลอดนับตั้งแต่สยามเสียดินแดนให้กับฝรั่งเศส (จำนวน 5 ครั้ง) ซึ่งกระแสชาตินิยมขว้างจัดเริ่มปรากฏอย่างเด่นชัดใน พ.ศ.2481 (ค.ศ.1938) ที่หลวงวิจิตรวาทการกล่าวปาฐกถาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยเรียกร้องให้พลัดถิ่นคนต่างชาติออกนอกประเทศ พร้อมกับต้องการรวบรวมดินแดนรอบ ๆ ไทยที่มีเผ่าพันธุ์ไทยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรไทย ซึ่งแท้จริงแล้วนายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามเป็นนักชาตินิยมแต่ไม่ใช่ นักชาตินิยมหัวรุนแรงนัก แต่ก็ไม่สามารถควบคุมกระแสชาตินิยมที่ต้องการเรียกร้องดินแดนของกลุ่มทหาร หัวรุนแรงได้เพราะกลุ่มดังกล่าวเป็นฐานทางการเมืองที่สำคัญของนายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงคราม (สุรชาติ บำรุงสุข, 2555, น.14)

³ รัฐนิยม 12 ฉบับ ประกอบด้วย

ฉบับที่ 1 เรื่องการใช้ชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติ

ฉบับที่ 2 เรื่องการป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ชาติ

ฉบับที่ 3 เรื่องการเรียกชื่อชาวไทย

ฉบับที่ 4 เรื่องการเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี

ฉบับที่ 5 เรื่องให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศไทย

ฉบับที่ 6 เรื่องทำนองและเนื้อร้องเพลงชาติ

ฉบับที่ 7 เรื่องชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ

ฉบับที่ 8 เรื่องเพลงสรรเสริญพระบารมี

ฉบับที่ 9 เรื่องภาษาและหนังสือไทยกับหน้าที่พลเมืองดี

ฉบับที่ 10 เรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทย

ฉบับที่ 11 เรื่องกิจประจำวันของคนไทย

ฉบับที่ 12 เรื่องการช่วยเหลือผู้พิการเด็ก

แนวคิดชาตินิยมของนายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามในเรื่องการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส สะท้อนให้เห็นได้จาก นโยบายการเป็นมหาประเทศในแหลมทอง (สุวรรณภูมิ) ดังที่ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เรียกว่าเป็นการนำประเทศไทยสู่การเป็น “มหาอาณาจักรไทย” (Pan-Thai-ism) (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2550, น. 26) หรือที่นักประวัติศาสตร์ตะวันตกเรียกว่า “นโยบายไทยยิ่งใหญ่” (The Greater Thai Policy) (สคโส ชันติวรพงศ์, 2517, น.79) ที่เป็นการต้องการสร้างไทยให้เป็นมหาประเทศด้วยการแผ่ขยายดินแดนออกไปโดยการพยายามผนวกดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ได้แก่ เสียมราฐ พระตะบอง และศรีโสภณ กลับคืนมาไว้ในครอบครองของไทย (แถมสุข นุ่มนนท์, 2520, น.7-9) อีกทั้งยังต้องการผนวกดินแดนจากรัฐฉานและรัฐมลายูจากอาณานิคมของอังกฤษด้วย ซึ่งนโยบายการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสนั้น ในแง่ของผู้นำใหม่ของไทย การเสียดินแดนให้กับฝรั่งเศสเป็นการเสียเกียรติภูมิของประเทศชาติ จึงเป็นหน้าที่ของผู้นำใหม่ที่จะต้องกอบกู้เกียรตินี้กลับคืนมา นายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามเข้าใจเป็นอย่างดีว่าพลังของแนวคิดชาตินิยมนี้รัฐบาลสามารถนำมาเป็นประโยชน์ในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลได้ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2540, น.356)

นายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามดำเนินนโยบายการเป็นมหาประเทศในแหลมทอง โดยมีหลวงวิจิตรวาทการ (รัฐมนตรีและอธิบดีกรมศิลปากร) นักชาตินิยมเป็นที่ปรึกษาคนสำคัญ นายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามและหลวงวิจิตรวาทการเห็นพ้องต้องกันว่า

“ต่อไปนี้เราจะต้องเป็นมหาประเทศหรือมิฉะนั้นจะต้องล่มจม...ถ้าหากเราได้ดินแดนที่เสียไปนั้นกลับคืนมา เรามีหวังที่จะเป็นมหาประเทศ” (หลวงวิจิตรวาทการ, 2509, น.42)

หลวงวิจิตรวาทการได้ใช้บทละครประวัติศาสตร์เพื่อนำพาแนวคิดชาตินิยมไปสู่ประชาชน เพื่อตอบสนองนโยบายการเป็นมหาประเทศในแหลมทองของรัฐบาล ซึ่งหลวงวิจิตรวาทการได้ประพันธ์บทละครประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับดินแดนกัมพูชาในการรวม “เผ่าไทย” พร้อมทั้งสะท้อนภาพความเก่งกล้าสามารถของแม่ทัพไทยที่มีอยู่เหนือเขมรที่สำคัญ จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ ราชมนู (ประพันธ์เมื่อพ.ศ.2479 ประพันธ์ก่อนที่พลตรีหลวงพิบูลสงครามจะบริหารประเทศ แต่บทประพันธ์เรื่องนี้มีอิทธิพลต่อความคิดของประชาชนชาวไทยต่อเขมรอย่างสำคัญ) และพ่อขุนผาเมือง (ประพันธ์เมื่อพ.ศ.2483) ดังนี้

- **บทละครเรื่อง “ราชมนู”** หลวงวิจิตรวาทการได้เสนอความคิดว่าเผ่าไทยแท้ๆ อยู่ตั้งแต่ยุคนานลงมาจนถึงเขมร ญวน และลาว มีถึง 36 ล้านคน ถ้าหากไทยสามารถรวมเผ่าไทยนอกประเทศ ได้แก่ เขมร ญวน และลาวแล้ว ชาติไทยก็จะมีฐานะเป็นมหาอำนาจ หลวงวิจิตรวาทการจึงพยายามชักจูงให้ประชาชนเชื่ออยู่ตลอดเวลาว่า “เขมรก็คือชนชาติไทย” เพียงแต่ว่ามาอยู่ในดินแดนขอมโบราณก็เลยมีชื่อว่าเขมรดังคำพูดที่ราชมนูก้าวไว้ว่า

“เขมรกับไทยก็มีรูปร่างหน้าตาเหมือนกัน...ก็ใครที่ไหนเล่า ก็ไทยเราทั้งนั้น เผอิญมาตกอยู่ในถิ่นของขอมโบราณ ก็เลยมีชื่อว่าเขมรไป ซึ่งเขมรเป็นชื่อสมมติแท้ ๆ ที่จริงก็ไทย พี่น้องเราทั้งนั้น... พวกเราในแหลมทองนี้ทั้งแหลม พวกเดียวกันทั้งนั้น” (หลวงวิจิตรวาทการ, 2480)

นอกจากนี้ยังมีการบรรยายว่าราชมนูเป็นทหารเอกของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่มีความห้าวหาญในคราวที่เป็นแม่ทัพออกหน้าในการสู้รบเพื่อกอบกู้บ้านเมืองจนสามารถชนะขอมได้สำเร็จ ในขณะที่เขมรมีพระเจ้าแผ่นดินที่ไม่ดี

• **บทละครเรื่อง “พ่อขุนผาเมือง”** หลวงวิจิตรวาทการได้สอดแทรกความคิดว่าไทยและเขมรเป็นชาติเดียวกันไว้ในบทละครเรื่องพ่อขุนผาเมือง โดยกล่าวถึงตอนที่พ่อขุนผาเมืองกอบกู้เอกราชของชาติไทยจากขอมได้สำเร็จ แต่ไม่ยอมขึ้นครองเมืองสุโขทัยเพราะนางสิขร (มเหสี) เป็นชาวต่างชาติ เมื่อความนี้รู้ไปถึงนางสิขร นางจึงกล่าวว่า

“ควรจะเห็นว่าเขมรก็คือไทย เลือดขอมหมดไปเสียนานแล้ว ... เขมรคือไทยทั้งเชื้อแถม เพราะไทยแตกแยกไปเป็นหลายแนว ทั้งญวนแถมและเขมรล้วนเป็นไทย ดุจ หน้าตา และผิวพรรณเราผิดแปลกกันที่ตรงไหน นับตั้งหลายร้อยปีที่เลือดไทยเข้าอยู่ในเลือดเขมรเป็นชาติเดียว” (ประจักษ์ วรรณมาตร, 2528, น.89)

นอกจากนี้การบรรยายว่าพ่อขุนผาเมืองสามารถกอบกู้เอกราชของชาติไทยจากขอมได้สำเร็จ เป็นการให้ภาพทางประวัติศาสตร์แบบทฤษฎีมหาบุรุษที่ทรงอนุภาพเก่งกล้าเหนือชาติเขมร เช่นเดียวกับบทละครเรื่องราชมนูด้วย

นอกจากนี้หลวงวิจิตรวาทการยังแต่งเพลงปลุกใจให้รักชาติบ้านเมืองและความคิดรวมเผ่าไทย เช่น เพลงดินเกิดชาวไทยในเรื่องศึกถลาง เพลงกราวใจเป็นการรวมเผ่าไทย เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าในทัศนะของหลวงวิจิตรวาทการเมื่อชาวเขมรก็คือชาวไทยเป็นชนชาติเดียวกัน กัมพูชาที่เป็นถิ่นที่อยู่ของชาวเขมรก็คือแผ่นดินไทยที่ฝรั่งเศสแย่งชิงไป ดังนั้นการจะเรียกร้องเอกราชแดนนั้นกลับคืนมาเพื่อสร้างไทยให้เป็นมหาประเทศจึงเป็นสิ่งชอบธรรม (Luang Vichitr Vadakarn, 1941, pp.129-130)

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่สะท้อนนโยบายชาตินิยมของนายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามที่กระทำเพื่อรักษาความมั่นคงของชาติ คือ การสร้างกองทัพไทยให้เข้มแข็ง หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 (ค.ศ.1932) รัฐบาลได้ปรับปรุงกองทัพให้เข้มแข็งขึ้น โดยรัฐบาลเลื่อนฐานะกรมอากาศยานเป็นกองทัพอากาศในพ.ศ.2481 (ค.ศ.1938) มีการจัดตั้งองค์การยุวชนทหารเพื่อฝึกฝนให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา รู้จักวิชาการทหาร นอกจากนี้ในพ.ศ.2480 (ค.ศ.1937) มีการสั่งต่อเรือรบ

ใหม่จากญี่ปุ่นและอิตาลีโดยไทยส่งเรือรบจากญี่ปุ่น จำนวน 5 ลำ และเรือดำน้ำ จำนวน 4 ลำ ซึ่งการที่ไทยมีกองทัพที่เข้มแข็งขึ้นทำให้ผู้นำทหารของไทยมั่นใจได้ว่าไทยจะสามารถสู้ได้หากจำเป็นต้องทำสงครามกับประเทศอื่น ๆ โดยในพ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) กองทัพบกไทยมีทหาร จำนวน 45 กองพัน มีกำลังพลประมาณ 35,000 คน (กองพันทหารราบ 29 กองพัน กองพันทหารปืนใหญ่ 9 กองพัน กองพันทหารช่าง 2 กองพัน และกองพันทหารสื่อสาร 5 กองพัน) กองทัพอากาศก็พัฒนาอย่างรวดเร็วและมีเครื่องบินที่ทันสมัยไม่น้อยกว่า 150 เครื่อง (กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด, 2541, น.49-52)

3. วิธีดำเนินการของรัฐบาลไทยในการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส พ.ศ.2481-2484

เมื่อพลตรีหลวงพิบูลสงครามขึ้นมารับบริหารประเทศในพ.ศ.2481 (ค.ศ.1938) นายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามพยายามเรียกร้องให้มีการปักปันเขตแดนกับฝรั่งเศส โดยไทยต้องการใช้แม่น้ำโขงเป็นพรมแดนระหว่างประเทศและใช้ร่องน้ำลึกเป็นเส้นเขตแดนเพราะสนธิสัญญาที่สยามทำไว้กับฝรั่งเศสในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ได้ถือเกาะแก่งต่าง ๆ (จำนวน 77 เกาะ) กลางแม่น้ำโขงให้อยู่ในดินแดนของฝรั่งเศสไม่เป็นไปตามหลักสากลในเรื่องพรมแดนระหว่างประเทศ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ , 2551, น.264) แต่ขอเรียกร้องการปักปันเส้นเขตแดนของไทยก็ประสบความล้มเหลว โดยฝรั่งเศสถือว่าปัญหาดินแดนได้รับการแก้ไขและยุติแล้วดังสนธิสัญญาฉบับวันที่ 23 มีนาคม 2449 (ค.ศ.1906)

ในขณะนั้นรัฐบาลไทยมีท่าทีเป็นมิตรกับรัฐบาลญี่ปุ่นอย่างมาก ฝรั่งเศสจึงกังวลต่อสถานะของตนในอินโดจีน เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.2482 (ค.ศ.1939) รัฐบาลฝรั่งเศสจึงยื่นความประสงค์จะขอทำสัญญาการไม่รุกรานมาที่รัฐบาลไทยเพื่อเป็นการรับประกันว่าอินโดจีนฝรั่งเศสจะไม่ถูกรุกราน ในช่วงที่ฝรั่งเศสกำลังเผชิญภาวะสงครามในยุโรป ต่อมานายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามก็ร่วมลงนามในกติกาสัญญาไม่รุกรานกับนายปอล เลปีสสิเออร์ (Paul Lepissier) อัครราชทูตฝรั่งเศส ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2483 (ค.ศ.1940) ต่อมาเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2483 (ค.ศ.1940) รัฐบาลฝรั่งเศสพ่ายแพ้ต่อกองทัพเยอรมนี รัฐบาลไทยก็เร่งให้รัฐบาลฝรั่งเศสภายใต้การนำของเยอรมนี (รัฐบาลวิซี) ส่งผู้แทนมาเจรจาเรื่องการปรับปรุงเขตแดนกับไทย รัฐบาลฝรั่งเศสได้แจ้งว่าขอให้สัญญาการไม่รุกรานกันระหว่างไทยและฝรั่งเศสมีผลใช้บังคับโดยไม่ต้องรอการแลกเปลี่ยนสัตยาบัน รัฐบาลไทยจึงตอบกลับไปที่ 11 กันยายน 2483 (ค.ศ.1940) ว่ายินดีตกลงตามคำขอของฝรั่งเศส แต่ใคร่ขอให้ฝรั่งเศสตกลง ดังนี้ (กรมยุทธการทหารบก, 2552, น.79)

(1) การวางแผนเขตแดนตามลำแม่น้ำโขงให้เป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ กล่าวคือ ถือหลักร่องน้ำลึกเป็นเกณฑ์

(2) ปรับปรุงเขตแดนให้เป็นไปตามธรรมชาติ คือ ให้ถือว่าแม่น้ำโขงเป็นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีน ตั้งแต่ทิศเหนือมาจดทิศใต้ จนถึงเขตแดนกัมพูชา โดยให้ฝ่ายไทยได้รับดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงตรงข้ามกับหลวงพระบางและตรงข้ามกับปากเซคืนมา

(3) ขอให้ฝรั่งเศสรับรองว่า ถ้าอินโดจีนฝรั่งเศสเปลี่ยนจากอธิปไตยฝรั่งเศสไป ฝรั่งเศสจะคืนอาณาเขตลาวและกัมพูชาให้แก่ไทย

ฝรั่งเศสไม่ยินยอมตกลงตามข้อเสนอของไทย ในวันที่ 17 กันยายน 2483 (ค.ศ.1940) รัฐบาลฝรั่งเศสกล่าวตอบกลับมา โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด, 2541, น.74-75)

(1) รัฐบาลฝรั่งเศสไม่ได้ขอให้ใช้กติกาสัญญาไม่รุกรานกันก่อนการแลกเปลี่ยนสัตยบัน เพียงแต่แสดงความปรารถนาว่าการแลกเปลี่ยนสัตยบันนั้นควรกระทำโดยเร็วที่สุดเมื่อสัตยบันสารของฝ่ายฝรั่งเศสมาถึงกรุงเทพ

(2) รัฐบาลฝรั่งเศสไม่เห็นเหตุผลที่จะชักจูงรัฐบาลไทยให้ถือว่าเหตุการณ์ปัจจุบันในอินโดจีนนั้นผิดปกติ รัฐบาลฝรั่งเศสจึงไม่เห็นเหตุผลที่รัฐบาลไทยจะวิตกกังวลถึงส่วนนั้นส่วนนี้ของพลเมืองที่อยู่ในดินแดนอันอยู่ในอธิปไตยของฝรั่งเศส

(3) รัฐบาลฝรั่งเศสพร้อมที่จะให้คณะผู้แทนมาทำความเข้าใจในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับแม่น้ำโขง และจะให้คณะผู้แทนประชุมในเวลาเดียวกันกับการแลกเปลี่ยนสัตยบันกติกาสัญญาไม่รุกรานกัน

(4) รัฐบาลฝรั่งเศสตกลงใจอย่างหนักแน่นที่จะต่อสู้ป้องกันการเรียกร้องและการโจมตีทั้งหลายไม่ว่าจะมาจากทางไหนเพื่อเปลี่ยนสถานะทางการเมืองและบูรณภาพแห่งอาณาเขตของอินโดจีน คำเรียกร้องดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงเป็นอันยอมรับไม่ได้ ส่วนเหตุที่ขอกำหนดว่าด้วยการขอ กัมพูชาและลาวคืนให้แก่ไทยนั้นต้องถือว่าไม่มีมูล

เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2483 (ค.ศ.1940) เป็นวันปิดสมัยการประชุมสภาผู้แทนราษฎร นายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามกล่าวปราศรัยต่อที่ประชุมสภาฯ ที่มีเรื่องเกี่ยวกับข้อเสนอเรื่องดินแดนของรัฐบาลไทยที่ฝรั่งเศสปฏิเสธไม่ยอมรับว่า

“เราได้รับข้อตอบ (จากฝรั่งเศส) มาแล้ว ... เขากล่าวว่าเป็นปัญหานอกเรื่อง ซึ่งไม่ควรจะรับพิจารณา และเขาจะพิจารณาเพียงปัญหาเกาะแก่งในแม่น้ำโขงเท่านั้น...ก็เป็นที่น่าเสียใจสำหรับพวกเรา...ข้อตกลงที่เราขอไปนั้น เราก็ขอไปด้วยความเป็นธรรม และด้วยไมตรีจิต...ผมคิดว่าความไมตรี

จิตนั้นมันจะสร้างอยู่บนความยุติธรรมไม่ได้...อย่างไรก็ตาม ก็ยังหวังอยู่ว่าการเจรจากับประเทศฝรั่งเศสนั้น เรายังคงดำเนินไปด้วยดี...ถ้าหากว่าปัญหาไม่ตกลง...เราก็จะได้เสนอเลิกสัญญาไม่รุกรานซึ่งได้เซ็นกันไว้ต่อไป”

แม้ไทยจะพยายามเจรจาตามวิธีการทูตอย่างสันติกับฝรั่งเศสเพื่อปรับปรุงเส้นเขตแดน แต่ก็ไม่ปรากฏผล ฝรั่งเศสได้เริ่มเคลื่อนไหวกองทหารที่แสดงอาการคุกคามล่วงล้ำอธิปไตยของไทยตั้งแต่วันที่ 22 กันยายน 2483 (ค.ศ.1940) เป็นต้นมา อาทิเช่น วันที่ 27 กันยายน 2483 (ค.ศ.1940) เครื่องบิน อินโดจีนฝรั่งเศสบินล้ำแดนเข้ามาระหว่างอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม กับอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ตามเส้นทางบินระหว่างท่าแขกกับเวียงจันทน์ (กรมยุทธศึกษาทหารกองบัญชาการทหารสูงสุด, 2541, น.80)

รัฐบาลไทยพยายามสร้างพลังร่วมจากประชาชนเพื่อให้ประชาชนสนับสนุนรัฐบาลในการเจรจาเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2483 (ค.ศ.1940) นิสิตชายและหญิงของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 3,000 คน เดินทางออกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปยังกระทรวงกลาโหมเพื่อสนับสนุนการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสของรัฐบาลไทย และในช่วงบ่ายวันเดียวกัน (เวลาประมาณ 14.30 น.) นักศึกษาชายและหญิงของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง จำนวน 5,000 คน เดินทางเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสเช่นเดียวกัน และในวันต่อมาประชาชนชาวไทยก็ร่วมเดินทางด้วยจุดมุ่งหมายเดียวกันอย่างคับคั่ง (รอง ศยามานนท์ และพรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม, 2520, น.8) นอกจากนี้รัฐบาลยังได้รับการสนับสนุนจากประชาชนโดยประชาชนบริจาคเงินและทรัพย์สินส่วนตัวให้แก่รัฐบาลเพื่อนำไปจัดซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ ที่คนไทยรู้จักในคำว่า “ถุงของขวัญ”

หลวงวิจิตรวาทการ รัฐมนตรีและอธิบดีกรมศิลปากร กล่าวเมื่อครั้งการบรรยายปาฐกถาเรื่องการเสียดินแดนไทยให้แก่ฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2483 ความตอนหนึ่งว่า

“สงครามยุโรปเพียงชั่วขวบปีที่แล้วมานั้น ได้ให้บทเรียนอันแน่นชัดแก่เราอย่างหนึ่งว่า ชาตินี้ต้องพิณาสลุ่มจมนและเสียหายย่อยยับที่สุดนั้น คือ ชาตินี้ที่สงบเสงี่ยมเจียมตัว...ประวัติศาสตร์ของชาติไทยนั้น เป็นประวัติแห่งการนองเลือด บรรพบุรุษของเราได้ก่อร่างสร้างประเทศมรดกตกทอดมาถึงพวกเราจนทุกวันนี้ ท่านไม่ได้อาบเหงื่อต่างน้ำ ท่านอาบเลือดต่างน้ำ...ถ้าเราต้องการจะก้าวหน้าเติบโตใหญ่ต่อไปหรือให้ชาติไทยคงเป็นไทยอยู่นั้น เราจะต้องใช้เลือดเหมือนกัน...ข้าพเจ้าใคร่จะขอเชิญชวนเพื่อนร่วมชาติทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านที่นั่งฟังข้าพเจ้าอยู่ในที่นี้ ให้ทำใจกันเสียแต่บัดนี้ว่าเราจะต้องรบเราจะต้องพลีชีวิตและร่างกายเราเพื่อชาติ และเมื่อเราต้องรบแล้ว ก็เป็นการแน่นอนว่า

เราจะต้องชนะท่านและข้าพเจ้าอาจจะไม่ได้พบกันอีก พวกเราที่อยู่ในที่นี้รวมทั้งตัวข้าพเจ้าด้วยอาจจะตายกันหมด แต่ชาติไทยจะต้องคงอยู่ เกียรติศักดิ์ของไทยจะต้องรุ่งโรจน์ ชงไตรรงค์ของเราจะต้องปลิวสะบัดอยู่ชั่วกาลปาวสาน” (หลวงวิจิตรวาทการ, 2509, น.44-45)

“ถ้าเราได้ดินแดนที่เสียไปนั้นกลับคืนมาทั้งหมด นอกจากเราจะได้อะไรที่เพิ่มขึ้นกว่าที่มีอยู่ในเวลานี้อีกเท่าตัวและได้จำนวนพลเมืองเพิ่มขึ้นราว 4 ล้านคนแล้ว จะมีผลสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือเราจะสามารถมีดินแดนจดเข้าไปถึงถิ่นไทยอันกว้างขวาง ซึ่งตั้งอยู่เหนือสิบสองจุไทย ที่นั่นมีเลือดเนื้อเชื้อชาวไทยเราอยู่ 24 ล้านคน ซึ่งยังถือตนเป็นไทย พูดภาษาไทย มีชีวิตจิตใจเป็นไทย เราสามารถจะเปิดประตูรับพี่น้อง 24 ล้านคนของเราเข้ามาหาเรา...และเรื่องนี้ข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นว่าเราทำสำเร็จ และไม่ช้าเราจะประเทศที่มีดินแดนราว 900,000 ตารางกิโลเมตร และมีพลเมืองไม่น้อยกว่า 40 ล้านคน เราเป็นมหาประเทศ” (หลวงวิจิตรวาทการ, 2509, น.42)

เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2483 (ค.ศ.1940) นายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงคราม ได้กล่าวสุนทรพจน์ทางวิทยุกระจายเสียงว่า

“...ได้รับความเห็นพ้องต้องใจและความสนับสนุนเป็นเอกฉันท์จากมวลชนชาวไทยทุกหมู่ทุกคณะ ทุกเพศ ทุกวัย จะเห็นได้จากการอาสาสมัครพลีชีวิตเพื่อชาติจากการสละทรัพย์สิน จากการเดินขบวนแห่ เป็นองค์พะยาน ... กล่าวได้ว่ายังไม่เคยมีครั้งใดในประวัติศาสตร์พงศาวดารของชาติไทยจะได้มีพี่น้องร่วมชาติทั้งในและนอกประเทศ พร้อมใจกันสำแดงความสามัคคีเด็ดเดี่ยวสนับสนุนรัฐบาลเหมือนครั้งนี้” (รอง ศยามานนท์, 2551, น.259)

หลังจากนั้น ปรากฏว่าเครื่องบินฝรั่งเศสบินล้ำเขตแดนไทยบ่อยครั้งขึ้นดังปรากฏในข่าวของกรมโฆษณาการ อาทิเช่น วันที่ 21 ตุลาคม 2483 (ค.ศ.1940) เวลา 15.00 น. เครื่องบินฝรั่งเศสปีก 2 ชั้น 3 ใบพัด ได้บินร่อนอยู่เหนือบ้านศรีเชียงใหม่ บ้านป่าสัก บ้านห้วยทราย บ้านกองนาง และบ้านคอนก่อ บินวนเวียนอยู่แล้วไปลงที่เวียงจันทร์ หรือในวันที่ 23 ตุลาคม 2483 (ค.ศ.1940) เวลา 14.30 น. เครื่องบินทิ้งระเบิดขนาดกลางของฝรั่งเศส 2 ลำ ปีกชั้นเดียว 2 ใบพัด บินล้ำเขตแดนไทยร่อนวนเวียนในระยะสูงเหนืออำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย เครื่องบินของไทย 3 ลำ ได้บินขึ้นขับไล่เครื่องบินฝรั่งเศสจึงบินกลับไปเวียงจันทร์ (วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, 2552, น.69-70) รัฐบาลไทยได้ประกาศใช้พระราชกำหนดควบคุมการติดต่อกับต่างประเทศ พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) ควบคุมการเข้าออกของบุคคลและสัตว์พาหนะ และการติดต่อกับอินโดจีนทางเรือเดินทะเลเพื่อควบคุมเหตุการณ์ตามแนวชายแดน

เมื่อเข้าสู่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) การเจรจาระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลวิซีของฝรั่งเศสก็ไม่มีความก้าวหน้า รัฐบาลฝรั่งเศสยังคงไม่ยอมเปลี่ยนจุดยืนเพราะการยอมคืนดินแดนให้แก่ไทยในขณะที่ฝรั่งเศสกำลังอ่อนแอเป็นการเสียเกียรติภูมิของชาติมหาอำนาจ อีกทั้งฝรั่งเศสในอินโดจีนก็ยังมั่นใจว่าจะสามารถต้านทานกองกำลังทหารของไทยได้ จนในที่สุดวันที่ 24 พฤศจิกายน 2483 (ค.ศ.1940) เกิดการสู้รบระหว่างไทยและฝรั่งเศสตามชายแดนอินโดจีนและตามน่านน้ำบริเวณเกาะช้าง และในวันที่ 28 พฤศจิกายน 2483 (ค.ศ.1940) เครื่องบินรบของฝรั่งเศส จำนวน 5 ลำ ได้บินล้ำเขตแดนเข้าไปทิ้งระเบิดที่เมืองนครพนมริมฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งเครื่องบินรบของไทยก็ได้ทำการตอบโต้จนเกิดเป็นกรณีพิพาทระหว่างกัน ในวันที่ 16 มกราคม 2484 (ค.ศ.1941) เวลา 05.00-07.00 น. ณ สมรภูมิติวัง บ้านพร้าว ในเขตแดนของเขมร กรมทหารราบที่ 5 ของฝรั่งเศสถูกทหารไทยสังหารตาย จำนวน 110 คน บาดเจ็บ 250 คน สูญหาย 58 คน และถูกไทยจับเป็นเชลย 21 คน ซึ่งทหารไทยได้ยึดธงชัยเฉลิมพลประดับเหรียญกล้าหาญครีวส์เดอร์แกร์ได้ แต่ต่อมาในวันที่ 17 มกราคม 2484 (ค.ศ.1941) เรือรบชื่อ “ชนบุรี” ของไทยได้ยิงต่อสู้กับเรือรบชื่อ “ลามอปิเอร์” ของฝรั่งเศส ที่เกาะช้าง ซึ่งเรือรบของไทยถูกเรือรบฝรั่งเศสทำลายได้รับความเสียหายอย่างมาก (โทชิฮารุ โยชิกาวา, 2528, น.10-11) ทันทีก่เกิดสงครามญี่ปุ่นได้เสนอเป็นผู้ไกล่เกลี่ยกรณีพิพาท ผลของการสู้รบได้เปิดช่องให้ญี่ปุ่นเข้ามาแทรกแซงโดยตรง แม้รัฐบาลอังกฤษจะส่งสัญญาณให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาว่า อังกฤษไม่ต้องการให้ญี่ปุ่นเข้ามาไกล่เกลี่ยเพราะไม่ต้องการให้ไทยและฝรั่งเศสเป็นหนี้บุญคุณของญี่ปุ่น อีกทั้งการสู้รบที่ยืดเยื้อยังทำให้ทั้งไทยและฝรั่งเศสอ่อนแอลงในทางทหาร ซึ่งจะกลายเป็นผลดีสำหรับญี่ปุ่น นอกจากนี้การไกล่เกลี่ยจะเปิดช่องให้ญี่ปุ่นขยายอำนาจทั้งทางการเมืองและการทหารในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น แต่อังกฤษและสหรัฐฯ ก็ตระหนักว่าการเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยเองอาจไม่ง่าย (สุรชาติ บำรุงสุข, 2554, น.4) แต่ในท้ายที่สุดญี่ปุ่นก็เข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย โดยการไกล่เกลี่ยของญี่ปุ่น ได้ตกลงให้มีการหยุดยิงในวันที่ 28 มกราคม 2484 (ค.ศ.1941) เวลา 10.00 น. และลงนามพักรบที่ไซ่ง่อนบนเรือรบนาโตริของญี่ปุ่นเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2484 (ค.ศ.1941) ต่อมารัฐบาลไทยได้ส่งพระองค์เจ้าวรรณฯ (พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรวรวงศ์ ต่อมาเป็นกรมหมื่นนาธิปพงศ์ประพันธ์) ทรงเป็นหัวหน้าผู้มีอำนาจเต็มให้เดินทางไปเจรจาสันติภาพ ณ กรุงโตเกียว เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2484 (ค.ศ.1941) และได้มีการลงนามในอนุสัญญาโตเกียวขึ้น

สาระสำคัญของอนุสัญญาดังกล่าว คือ ไทยได้รับดินแดนคืนจากฝรั่งเศส โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ชิบิชิ บัวคำศรี, 2551, น.477)

1. ดินแดนซึ่งได้เสียไปโดยสนธิสัญญาปีพุทธศักราช 2446 (ค.ศ.1904) ได้คืนมาทั้งหมด กล่าวคือ ดินแดนหลวงพระบางฝั่งขวาและดินแดนจำปาศักดิ์ตรงข้ามปากเซ กับดินแดนกัมพูชาที่ได้เสียไปโดยสนธิสัญญานั้นด้วย

2. มณฑลบูรพาซึ่งได้เสียไปโดยสนธิสัญญาปีพุทธศักราช 2449 (ค.ศ.1907) นั้น ได้คืนจังหวัดศรีโสภณและพระตะบอง จดฝั่งทะเลสาบ แต่เสียมราฐและนครวัดนั้นยังคงเป็นของฝรั่งเศสอยู่
3. ได้มาซึ่งดินแดนในกัมพูชา หรือเส้นจิตโค้งงอจากเวียงนครวัดลงไปถึงแม่น้ำโขงตอนใต้ สดิ่งตรง
4. ถิ่นร่อนน้ำลึกเป็นเส้นเขตแดนในลำแม่น้ำโขง เกาะคอนซึ่งอยู่ทางขวาของร่อนน้ำลึกได้มาเป็นของไทยทั้งหมด

รัฐบาลไทยได้ตราพระราชบัญญัติการปกครองแผ่นดินที่ได้คืนจากฝรั่งเศส พ.ศ.2484 (ค.ศ. 1941) โดยให้จัดตั้งเป็นจังหวัด และจัดส่งข้าราชการเข้าไปปกครอง ดังนี้ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2550, น.27-28)

1. พื้นที่แขวงไชยบุรีในฝั่งขวาแม่น้ำโขง เป็นจังหวัดลานช้าง
2. พื้นที่ของนครจำปาศักดิ์ในฝั่งขวาของแม่น้ำโขง เป็นจังหวัดนครจำปาศักดิ์
3. พื้นที่ของเสียมราฐ เป็นจังหวัดพิบูลสงคราม
4. พื้นที่ของพระตะบองและศรีโสภณ เป็นจังหวัดพระตะบอง
5. พื้นที่เมืองเชียงตุงและเมืองพานในพม่า เป็นสหรัษฎ์ไทยเดิม
6. กลันตัน ตรัง กานู เคตะห์ ปะลิส ในมาลายู เป็นสี่รัฐมลายู

อีกทั้งไทยยังได้ใช้ร่อนน้ำลึกในแม่น้ำโขงเป็นเส้นพรมแดนระหว่างประเทศ ทำให้ไทยได้เกาะแก่ง จำนวน 77 เกาะ เข้ามาอยู่ในอาณาเขตของไทยด้วย ซึ่งญี่ปุ่นก็ได้คำรับรองจากไทยและฝรั่งเศสว่าจะไม่รวมทำสัญญากับประเทศที่สามเพื่อทำสงครามกับญี่ปุ่น นอกจากนี้นายกรัฐมนตรี หลวงพิบูลสงครามได้ชี้แจงการได้ดินแดนต่อประชาชนว่า “ได้ปราสาทเขาพระวิหาร” มา ดังหลักฐานที่ปรากฏในหนังสือ “ประเทศไทยเรื่องการได้ดินแดนคืน” ของกองโฆษณาการงานฉลองรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2484 ซึ่งมีรูปปราสาทพระวิหารพิมพ์อยู่ด้วย โดยมีคำอธิบายได้ภาพว่า

“ปราสาทหินเขาพระวิหาร ซึ่งไทยได้คืนมาคราวปรับปรุงเส้นเขตแดนด้านอินโดจีนฝรั่งเศส และทางการกำลังจัดการบูรณะให้สว่างามสมกับที่เป็นโบราณสถานสำคัญ” (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2552, น.80)

เมื่อรัฐบาลไทยได้จัดตั้งจังหวัดดินแดนที่ไทยได้มาจากฝรั่งเศสแล้ว รัฐบาลก็ตระหนักว่าประชาชนในจังหวัดเหล่านี้ส่วนใหญ่ใช้ภาษาเขมร รัฐบาลจึงดำเนินการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ประชาชนในจังหวัดเหล่านั้นทันที โดยวางจุดมุ่งหมายไว้ 2 ประการ คือ (1) ให้ราษฎรพูดภาษาไทย และรู้หนังสือไทยเพื่อความสะดวกในการติดต่อกับราชการ (2) ให้ราษฎรรู้จักความสำคัญของการ

เป็นพลเมืองไทย ตลอดจนประเทศและชาติไทย ซึ่งรัฐบาลต้องการที่จะสร้างเอกภาพและความมั่นคง โดยเร็ว โดยกำหนดว่า “จังหวัดใหม่เหล่านี้มีสภาพพิเศษในทางการเมือง พลเมืองควรจะได้รับการศึกษาอบรมให้มีชีวิตจิตใจเป็นไทยโดยเร็ว” กองการศึกษาผู้ใหญ่ได้จัดทำหลักสูตรสำหรับพลเมืองที่ไม่สามารถพูดภาษาไทยขึ้นอย่างเร่งรัดเรียกว่าหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ภาคพิเศษ การเรียนการสอนอันดับแรกจะเน้นการพูดภาษาไทยให้ชัด แล้วจึงเรียนการอ่านและการเขียน ส่วนการปลูกฝังให้มีจิตใจเป็นไทยจะกระทำพร้อมกันไปกับการสอน ซึ่งในแบบเรียนจะมีการปลูกฝังให้เกิดความรักชาติไทย กล่าวถึงความเป็นมาของชาติไทย และอธิบายให้เห็นว่าชาติไทยเป็นชาติที่เจริญกว่าชาติอื่นๆ นี่เป็นลักษณะการดำเนินนโยบายแบบชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

4. ผลลัพธ์ที่เกิดจากการที่ไทยได้ดินแดนคืนจากฝรั่งเศส

4.1 ผลลัพธ์เชิงบวก

การเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสถือเป็นความสำเร็จของนโยบายการสร้างชาติและการเป็นมหาประเทศที่ยิ่งใหญ่ในแหลมทองของนายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงคราม หลังจากการได้รับดินแดนคืนมาจากฝรั่งเศส นายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงคราม (พลตรีหลวงพิบูลสงคราม) ได้รับแต่งตั้งเป็นจอมพลของสามเหล่าทัพ (พลเอก พลเรือเอก และพลอากาศเอก) และคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล (รัชกาลที่ 8) ได้พระราชทานยศจอมพลให้นายพลตรีหลวงพิบูลสงครามในวันที่ 28 กรกฎาคม 2484 (ค.ศ.1941) เป็นจอมพล ป. พิบูลสงคราม พร้อมทั้งพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปรีดิราชมหามงกุฎ นอกจากนี้หน่วยงานราชการและโรงเรียนทั่วประเทศของไทยมีการชักธงชาติไทยและญี่ปุ่นเพื่อเป็นการเฉลิมฉลอง รวมทั้งมีการสร้างอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิและจารึกรายชื่อทหารที่ต่อต้านอนุสาวรีย์จำนวน 59 คน ไว้เป็นอนุสรณ์ โดยมีการประกอบพิธีในวันที่ 24 มิถุนายน 2484 (ค.ศ.1941) ซึ่งตรงกับวันที่ไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 (24 มิถุนายน 2475)

ผลทางการเมืองและความมั่นคง การที่ไทยได้ดินแดนคืนมาจากฝรั่งเศสทำให้ฐานะของรัฐบาลมีความมั่นคงมากที่สุดนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ซึ่งกระบวนการเรียกร้องดินแดนทั้งทางสันติวิธีและทางการทหารได้รับการสนับสนุนจากประชาชนชาวไทยเป็นอย่างดี การได้รับเสียงสนับสนุนจากประชาชนจำนวนมากทำให้รัฐบาลบริหารงานได้ง่ายขึ้น อีกทั้งไทยก็มีจังหวัดเพิ่มขึ้นอีก 4 จังหวัด ทำให้ไทยมีจังหวัดทั้งหมดเป็น 74 จังหวัด และมีเนื้อที่เพิ่มมาอีก 79,029 ตารางกิโลเมตร (แขวงไชยบุรี แขวงจำปาศักดิ์ พระตะบอง เสียมราฐ ศรีโสภณ)

ผลทางจิตวิทยา การที่ไทยได้รับดินแดนคืนจากฝรั่งเศสก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย ทำให้ความรู้สึกชาตินิยมก่อเกิดขึ้นในหมู่ประชาชนชาวไทยอย่างมาก

4.2 ผลลัพธ์เชิงลบ : รูปแบบความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา

การที่ไทยได้ดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงคืนจากฝรั่งเศสได้สร้างความขมขื่นให้กับกัมพูชาเป็นอย่างมาก โดยพระบาทสมเด็จพระสีสุวัตถิมุนีวงศ์ พระเจ้ากรุงกัมพูชาขณะนั้นทรงขัดเคืองและขมขื่นพระทัยมากกับการที่ดินแดนส่วนหนึ่งของกัมพูชาต้องตกอยู่ในการปกครองของไทย พระองค์ปฏิเสธการเข้าพบของเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสและไม่ตรัสภาษาฝรั่งเศสอีกเลยเพราะทรงเห็นว่าฝรั่งเศสไม่สามารถปกป้องดินแดนของพระองค์ไว้ได้ และในวันที่ 22 เมษายน 2484 (ค.ศ.1941) พระบาทสมเด็จพระสีสุวัตถิมุนีวงศ์ที่กำลังประชวรอยู่ก็เสด็จสวรรคตเพราะทรงตรอมตรมพระทัย ซึ่งนักประวัติศาสตร์เขมรคนหนึ่งบันทึกเหตุการณ์ตอนนี้ไว้ว่าทรงเจ็บพระทัยกับการแย่งชิงของสยาม พระสุขภาพต้องทรุดโทรมอย่างรวดเร็ว และพระบาทสมเด็จพระสีสุวัตถิมุนีวงศ์ทรงสวดยทิวศด (ชิบตี บัวคำศรี, 2551, น.478) นอกจากนี้ในพื้นที่ของกัมพูชาที่ไทยจัดตั้งขึ้นเป็นจังหวัดใหม่ก็เกิดความเคลื่อนไหวต่อต้านการเข้ามาปกครองของไทย โดยในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2484 (ค.ศ.1941) ชาวเขมรประมาณ 10,000-15,000 คน ออกมาเดินขบวนประท้วงในกรุงพนมเปญ โดยชูป้ายประท้วงความว่า “อ็องกอร์ (พระนคร) เป็นของเขมร” “กัมพูชาจงเจริญ! เขมร! เราปรารถนาจะเป็นเขมร!” (ชิบตี บัวคำศรี, 2551, น.479) อาจกล่าวได้ว่า การที่ไทยได้ดินแดนคืนจากฝรั่งเศสได้สร้างความขมขื่นใจและความเกลียดชังให้กับชาวกัมพูชา ซึ่งการที่ชาวกัมพูชาเกลียดชังไทยส่วนหนึ่งไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเป็นผลมาจากในช่วงที่ฝรั่งเศสปกครองกัมพูชาในฐานะอาณานิคม ฝรั่งเศสได้ใช้อำนาจทางการเมืองสร้างวรรณกรรม จำนวน 2 เรื่อง ที่เกี่ยวกับไทยเพื่อให้ชาวกัมพูชาเกลียดชังไทยเนื่องจากฝรั่งเศสต้องการสร้างความชอบธรรมให้กับตนเองที่เข้ามาปกครองกัมพูชาในขณะนั้น ดังนี้

1. **ตำนานพระโค-พระแก้ว** เป็นตำนานของกัมพูชาที่แสดงให้เห็นทัศนคติที่มีต่อไทยในด้านร้ายอย่างชัดเจนเพราะเป็นตำนานเล่าขานที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิดของชาวกัมพูชาจนถึงปัจจุบัน ประเด็นสำคัญของตำนานเรื่องนี้ คือ การนำเสนอว่า “ความเจริญรุ่งเรือง” ของอาณาจักรกัมพูชาโบราณ (พระโค-พระแก้ว) ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของกัมพูชาได้ถูกนำไปไว้ที่กรุงศรีอยุธยาในคราวที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชตีเมืองละแวกแตก (सानติ ภักดีคำ, 2552, น.5) (สงครามครั้งสำคัญที่ทำให้เขมรต้องย้ายเมืองหลวงมี 2 ครั้ง ครั้งแรกในรัชสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 ตีเมืองยโสธรแตก และครั้งที่สองในรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราชตีเมืองละแวกแตก) ในทัศนะของชาวเขมร พระโคเป็นสัญลักษณ์ของความรู้ที่รับมาจากศาสนาพราหมณ์ (ฮินดู) หรือความรู้ที่เขมรได้รับจากอินเดีย ส่วนพระแก้วเป็นสัญลักษณ์ของพระราชอำนาจทางการเมืองเขมร ซึ่งตำนานพระโค-พระแก้วได้รับการจดลงเป็นรายลักษณ์และตีพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกโดยนักค้นคว้าชาวฝรั่งเศส ชื่อ กุสตาฟ ชานโน (Gustave Janneau) ซึ่งบันทึกตำนานเรื่องนี้ไว้ในตำราเรียนภาษาเขมรของเขาชื่อ *Manual Pratique de Langue Cambodgienne* และได้ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ.2413 (ค.ศ.1870) โดยย้า

สาระสำคัญว่าสยามต้องการยึดครองพระโค-พระแก้ว ซึ่งเป็นสมบัติล้ำค่าของกัมพูชา สยามทำให้กัมพูชาขาดวิชาความรู้เพื่อที่จะพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า กล่าวคือสยามเป็นต้นเหตุแห่งความเสื่อมและอ่อนแอของกัมพูชานั้นเอง นอกจากนี้ตำนานยังเสนอว่าผู้นำสยามไม่ได้มีความสามารถในการสู้รบเก่งกว่าเขมร แต่ผู้นำสยามฉลาดในการรู้จักใช้เล่ห์เหลี่ยมกลอุบายหรือวิธีการที่ไม่ซื่อตรงเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการ ซึ่งตรงกันข้ามกับชาวเขมรที่ต่อสู้โดยตรงไปตรงมาและมีคุณธรรม (ไกล่รุ่ง อามระดิษ, 2551, น.385)

2. วรรณกรรมเรื่องบ๊องภูตดาเมียะฮ์ (แปลว่าคำสังดาเมียะฮ์) เป็นวรรณกรรมเขมรที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับกัมพูชาในยุคก่อนและในยุคที่กัมพูชาตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสที่แต่งโดยตามาสเมื่อ พ.ศ.2450 (ค.ศ.1907) ซึ่งในวรรณกรรมดาเมียะฮ์ (ตามาส) ได้เล่าเหตุการณ์ที่ประสบมาแต่เยาว์วัยและสภาพครอบครัวของตามาสที่แตกสลายในสงครามอาณานิคมสยาม-ฝรั่งเศส (สงครามระหว่างไทยและเวียดนามแต่ทำศึกกันในดินแดนกัมพูชาระหว่าง ค.ศ.1833-1846) จนกัมพูชาต้องตกอยู่ในอาณานิคมของฝรั่งเศส ซึ่งวรรณกรรมเรื่องนี้สะท้อนสภาพบ้านเมืองกัมพูชาในภาวะสงครามและสภาพบ้านแตกสาแหรกขาด ซึ่งตามาสได้เขียนวรรณกรรมเรื่องนี้ด้วยความทุกข์ตรมจากการทำสงครามของไทย โดยได้กล่าวชื่นชมฝรั่งเศสที่เข้ามาช่วยยุติสภาพบ้านแตกสาแหรกขาดและนำความสุขมาให้กับชาวกัมพูชา รวมทั้งสั่งสอนให้ชาวกัมพูชารู้จักฝรั่งเศส⁴ วรรณกรรมดังกล่าวเป็นวรรณกรรมเขมรที่พิมพ์ขึ้นภายใต้การอุปถัมภ์จากนายอเดมาร์ เลอเกล (Adhemard Leclere) อธิบดีเรดิงส์ซูเปรีเออร์ของรัฐบาลอาณานิคมฝรั่งเศสประจำกัมพูชา ซึ่งเนื้อหาของวรรณกรรมถูกเขียนขึ้นเพื่อสนับสนุนความชอบธรรมของอาณานิคมฝรั่งเศสในการเข้ามาบีบบังคับปกครองกัมพูชา (ศานติ ภัคคิคำ, 2552, น.6-7)

ประเด็นการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสมีนัยสำคัญต่อรูปแบบความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาในแง่ที่ก่อให้เกิดความบาดหมางระหว่างทั้งสองประเทศ โดยในกระบวนการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส รัฐบาลไทยใช้แนวทางแบบชาตินิยมเพื่อสร้างแรงสนับสนุนจากประชาชน โดยพยายามปลุกใจให้ประชาชนชาวไทยรักษาดีและสละชีพเพื่อชาติ กอปรกับบทละครประวัติศาสตร์ที่ประพันธ์โดยหลวงวิจิตรวาทการได้ปลุกฝังแนวคิดที่ว่าประชาชนที่อยู่ในดินแดนเขมรเป็นชนเผ่าไทย ไทยเหนือกว่าเขมรและเป็นนักรบที่มีความเก่งกล้าสามารถและเป็นวีรบุรุษที่สามารถกอบกู้บ้านเมืองจากเขมรได้ในขณะที่เขมรมีพระเจ้าแผ่นดินที่ไม่ดี เป็นการปลุกฝังความรักชาติให้กับ

⁴ สมเด็จพระทริภิกษุราชสีห์ กังวลต่อการเข้ามาแทรกแซงของไทยและเวียดนาม เป็นเหตุให้พระองค์ด้วงต้อง (พระองค์ด้วง) เลือกลี้ภัยกับฝรั่งเศสเพื่อให้เข้ามาช่วยอุปถัมภ์กัมพูชาและต้องการหลุดพ้นจากการควบคุมของสยาม ซึ่งฝรั่งเศสได้ยกทัพมารบกับเวียดนามจนพ่ายแพ้ไป ฝรั่งเศสได้ขึ้นเป็นเจ้าเมืองไพนคร และได้ไปเข้าเฝ้าสมเด็จพระ รัตนวงศาธิราช รัตนวงศาธิราชต้องการเมืองโคชิน (ไซ่ง่อน) จึงเป็นของราชการฝรั่งเศส

ประชาชนโดยพยายามกระตุ้นให้ประชาชนปฏิบัติเยี่ยงวีรบุรุษที่สละเลือดเนื้อและชีวิตเพื่อปกป้องอิสรภาพของชาติบ้านเมือง ในขณะที่กษัตริย์และประชาชนชาวกัมพูชาต้องประสบกับความขมขื่นใจเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ชาวกัมพูชามีทัศนคติต่อไทยในแง่ลบที่ยังตกค้างมาจนถึงปัจจุบัน

5. สรุป

การศึกษาครั้งนี้เป็นการนำเสนอปรากฏการณ์ข้อพิพาทเรื่องดินแดนของไทยที่มีแนวคิดชาตินิยมเป็นปัจจัยเร่งยกระดับการใช้กำลังระหว่างกัน (armed conflict) ซึ่งแนวคิดชาตินิยมในเรื่องการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสของไทยก่อตัวมาตลอดนับตั้งแต่สยามเสียดินแดนให้กับฝรั่งเศสและเมื่อพลตรีหลวงพิบูลสงครามขึ้นมาบริหารประเทศเมื่อพ.ศ.2481 (ค.ศ.1938) รัฐบาลได้นำแนวคิดชาตินิยมว่าด้วยการเสียดินแดนและการรวมเผ่าไทยมาใช้ผ่านนโยบายการเป็นมหาประเทศในแหลมทอง (สุวรรณภูมิ) ที่ต้องการผนวกดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ได้แก่ เสียมราฐ พระตะบอง และศรีโสภณ กลับคืนมาไว้ในครอบครองของไทย ซึ่งขณะนั้นสภาพแวดล้อมภายในประเทศจากสภาพการเมืองภายในที่ไม่มั่นคง และสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่ญี่ปุ่นเริ่มรุกเข้ามาในอินโดจีนของฝรั่งเศสเพื่อปิดล้อมจีน และการที่ฝรั่งเศสมีอำนาจลดลงอย่างมากจากการถูกเยอรมนียึดครองนั้นได้ “เปิดช่อง” ให้นายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามใช้จังหวะดังกล่าวดำเนินการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส

นายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามดำเนินการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส โดยมีหลวงวิจิตรวาทการ (รัฐมนตรีและอธิบดีกรมศิลปากร) นักชาตินิยมเป็นที่ปรึกษาคนสำคัญ โดยหลวงวิจิตรวาทการได้ใช้บทละครประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการรวมเผ่าไทยและการเสียดินแดนเพื่อนำพาแนวคิดชาตินิยมไปสู่ประชาชน อีกทั้งยังมีสร้างพลังร่วมจากประชาชนเพื่อให้ประชาชนสนับสนุนรัฐบาลในการเจรจาเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส โดยนิสิตชายและหญิงของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักศึกษาชายและหญิงของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองและประชาชนทั่วไปได้ร่วมกันเดินขบวนสนับสนุนรัฐบาลในการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสอย่างคับคั่ง แต่รัฐบาลฝรั่งเศส (รัฐบาลวิชี) ปฏิเสธการคืนดินแดนให้แก่ไทย จนในที่สุดเกิดการสู้รบระหว่างไทยและฝรั่งเศสตามชายแดนอินโดจีน และทันทีที่เกิดสงครามญี่ปุ่นได้เสนอเป็นผู้ไกล่เกลี่ยกรณีพิพาท ซึ่งการไกล่เกลี่ยของญี่ปุ่นได้ตกลงให้มีการหยุดยิงและมีการลงนามในอนุสัญญาโตเกียวเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2484 (ค.ศ.1941) ซึ่งทำให้ไทยได้รับดินแดนคืนจากฝรั่งเศส ซึ่งการได้ดินแดนคืนจากฝรั่งเศสทำให้นายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงคราม (พลตรีหลวงพิบูลสงคราม) ได้รับแต่งตั้งเป็นจอมพลของสามเหล่าทัพ (พลเอก พลเรือเอก และพลอากาศเอก) มีการเฉลิมฉลองภายในประเทศอย่างใหญ่โต รวมทั้งมีการสร้างอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิเพื่อเป็นอนุสรณ์ด้วย แต่ในอีกแง่หนึ่งการเรียกร้อง

วารสารการเมืองการปกครอง

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 กันยายน 2558 – กุมภาพันธ์ 2559 การบริหารจัดการ-การบริหารทรัพยากรมนุษย์-นโยบาย

ดินแดนคืนจากฝรั่งเศสก็มียุทธศาสตร์สำคัญต่อรูปแบบความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาในลักษณะที่สร้างความไม่พอใจให้กับกษัตริย์และประชาชนชาวกัมพูชาเป็นอย่างมาก

บรรณานุกรม

ไกล่รุ่ง อามระดิษ. (2551). ภาพตัวแทนของคนไทยและเมืองไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเขมร.

(รายงาน ผลการวิจัย). โครงการวิจัยเรื่องไทยในความรับรู้และความเข้าใจของเพื่อนบ้าน
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด. (2541). ประวัติการรบของทหารไทยในกรณีพิพาท
อินโดจีนฝรั่งเศส. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

กรมยุทธการทหารบก.(2552). ไทยในสมัยสร้างชาติ ที่ระลึกงานฉลองวันชาติ 2484. กรุงเทพฯ : กอง
ประวัติศาสตร์ทหาร กรมยุทธการทหารบก.

สดใส ชันติวรพงศ์. (2525). ประเทศไทยกับปัญหาอินโดจีนของฝรั่งเศส พ.ศ.2480-2490. ใน 20
ทศวรรษ รัตนโกสินทร์ รวมบทวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญในช่วง 200 ปี ของกรุง
รัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์หนังสือและตำราฯ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

สดใส ชันติวรพงศ์. (2517). ความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศตะวันตกตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงสงครามโลกครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย.

สุรชาติ บำรุงสุข. (2552). คดีปราสาทพระวิหาร. จุลสารความมั่นคงศึกษา, (66), 1-41.

สุรชาติ บำรุงสุข. (2555). รำลึก 50 ปี คดีพระวิหาร (พ.ศ.2505-2555). จุลสารความมั่นคงศึกษา,(111-
112), 1-48.

สุรชาติ บำรุงสุข. (2554). เส้นเขตแดนไทย-กัมพูชา: บทบทวน. จุลสารความมั่นคงศึกษา,(88),1-40.

สุวิทย์ ชีรสาดัด. (2553). เบื้องลึกการเสียดินแดนและปัญหาปราสาทพระวิหารจาก ร.ศ.112 ถึง
ปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี.

สุวัฒน์ กิขุนทด, ทรงฤทธิ์ โพนเงิน และสุกัญญา กาญจนขุนดี. (2551). จะแม่-ไทย มิตรหรือ
ศัตรู?. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อินโดไชน่า พับลิชชิ่ง.

สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2553). แผนชิงชาติไทย ว่าด้วยรัฐและการต่อต้านรัฐสมัยจอมพลป.พิบูล
สงคราม ครั้งที่สอง (พ.ศ.2491-2500). กรุงเทพฯ : พิ.เพรส.

- พรเพ็ญ อันตระกูล. *ประเทศไทยกับความเคลื่อนไหวของญี่ปุ่นในเอเชีย ค.ศ.1938-1941*. ใน 5
ทศวรรษ การต่างประเทศของไทยจากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ. (น.81-92). กรุงเทพฯ :
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พลโทพิชัย จินนะโสต. จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับสงครามไทย-อินโดจีนฝรั่งเศส. อนุสรณ์
ครบรอบ 100 ปี ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2552). *ลัทธิชาตินิยมไทย/สยามกับกัมพูชา : และกรณีศึกษาปราสาทเขาพระ
วิหาร*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2550). *จากสยามเป็นไทย: นามนั้นสำคัญมากจะนี้หรือ?*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ
โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2551). *ประวัติการเมืองไทยสยาม พ.ศ.2475-2500*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการ
ตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). *ลัทธิชาตินิยม-ลัทธิทหาร : รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม 2481-2487*.
ใน บันทึกการสัมมนา“จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับการเมืองไทยสมัยใหม่”. กรุงเทพฯ : โรง
พิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2550). *ปราสาทเขาพระวิหาร : หลุมดำ-ลัทธิชาตินิยม-ประวัติศาสตร์แฝงเก่า-
ประวัติศาสตร์ตัดตอน-กับบ้านเมืองของเรา*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์
และมนุษยศาสตร์.
- เกษมสุข นุ่มนนท์. (2548). *เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 : ยุคเชื่อผู้นำชาติพ้นภัย*. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์สยามสาร.
- เกษมสุข นุ่มนนท์. (2520). *การสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง*.
กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- หลวงวิจิตรวาทการ. (2509). *ปาฐกถาและคำบรรยายของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ*. อนุสรณ์ในงาน
พระราชทานเพลิงศพ รองอำมาตย์โทขุนจิตรการชำนาญ (สุทธิ สุกุมาระพัฑ) ณ เมรุวัด
มกุฏกษัตริยาราม เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2509.
- หลวงวิจิตรวาทการ. (2480). *ราชมนู เลือดสุพรรณ พระเจ้ากรุงธน ตีถดถา*. อนุสรณ์ในงาน
พระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงจัน เทพประจัน ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส. พระนคร : ม.ป.ท.
- วิจิตรวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (2552). *สงครามทวงคืนดินแดน ปฏิบัติการรบของกองทัพไทย ในกรณีพิพาท
กับอินโดจีน-ฝรั่งเศส พ.ศ.2483-2484*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงดาว.

วารสารการเมืองการปกครอง

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 กันยายน 2558 – กุมภาพันธ์ 2559 การบริหารจัดการ-การบริหารทรัพยากรมนุษย์-นโยบาย

ประอรรัตน์ บุรณมาตร. (2528). **หลวงวิจิตรวาทการกับบทละครประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธิปดี บัวคำศรี. (2551). **ประวัติและพัฒนาการความสัมพันธ์กัมพูชา-ไทย ค.ศ.1907-2006**, (รายงานผลการวิจัย). โครงการวิจัยเรื่องไทยในความรู้และความเข้าใจของเพื่อนบ้าน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ดิเรก ชัยนาม. (2513). **ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

โทษิสารุ โยชิกาวา. (2528). **รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามและสงครามแปซิฟิก**. กรุงเทพฯ :

โครงการแปลไทย-ญี่ปุ่น มุลินธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ร่วมกับมุลินธิโตโยต้าประเทศไทย.

ปรีศนีย์ เกษะบุตร. (2530). **การจัดการศึกษาผู้ใหญ่กับนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงปี พ.ศ. 2481-2487**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

सानติ ภักดีคำ. (2552). **เขมรตกสยาม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.